

XXIX PREMI BORN DE TEATRE 2004.

SALUDABLES AIRES ILLENCES

Enric Ciurans

A finals del passat mes de novembre se celebrà a Ciutadella el XXIX Premi Born de Teatre 2004. Aquest concurs de textos teatrals en llengua catalana i espanyola l'organitza el Cercle Artístic de Ciutadella des del principi dels anys setanta, i ha esdevingut un dels premis amb major prestigi dins el panorama estatal i iberoamericà. En els darrers anys, el premi Born ha guardonat alguns dels dramaturgs més destacats de l'actual panorama teatral català i espanyol, i s'ha consolidat gràcies a l'elevat nombre d'originals presentats.

L'acte de lliurament estigué precedit de diversos actes dels quals oferim una breu crònica retrospectiva. Aquestes activitats paral·leles consistiren en la presentació de la publicació i l'estrena de l'obra guanyadora de l'edició del 2003, *Patera*, de Juan Pablo Vallejo; una taula rodona dedicada a analitzar el paper dels premis com a elements dinamitzadors de la cultura, i una conferència dedicada al teatre de dones en l'actualitat. Tots els actes tingueren lloc al Cercle Artístic de Ciutadella, ubicat al Teatre Municipal des Born, al cor de la bella ciutat menorquina. Un marc incomparable per a una cita que any rere any va guanyant prestigi arreu.

Brevíssima història del premi Born

El premi Born l'organitza el Cercle Artístic de Ciutadella, entitat profundament arrelada en la vida cultural i social de la bella ciutat menorquina. La primer edició es remunta al 1971, malgrat que un any abans ja es convocà un premi literari embrió del premi teatral. La dotació de llavors fou de trenta mil pessetes, i s'hi presentaren set obres, la guanyadora de les quals fou *Sopar agre*, de Joan Mas. Aquest primer període del premi —durant el darrers anys del franquisme— acabà tot just el 1975, quan després d'haver-se declarat desert el premi per segon cop, es transformà en premi biennal.

El segon període abastà sis convocatòries fins el 1987, quan el premi tornà a la convocatòria anual, fet que es manté fins a l'actualitat. Fou en aquest període quan s'experimentà un augment considerable tant de participació (el 1983 s'hi presentaren vint-i-nou obres a concurs) com de dotació econòmica, que arribà al mig milió de pessetes el 1987. El premi despuntava, i aquest fet dugué els organitzadors a fer-ne una aposta ferma per la consolidació i l'expansió, incrementant-ne la dotació econòmica i, a més, impulsant-ne la publicació del text guanyador, element al nostre entendre molt important en la promoció del premi. La seva qualitat de premi bilingüe, sens

dubte n'afavorí la difusió i el creixement, però aquesta és una qüestió que pot provocar una certa polèmica que caldrà tractar més endavant.

A partir del 1993, el premi arribà a la dotació d'un milió de pessetes, i aquest fet n'incrementà considerablement el nombre d'originals que es presentaren al concurs. En aquella convocatòria obtingueren el guardó els germans Josep Lluís i Rodolf Sirera amb el text *La ciutat perduda*. A partir d'aquell moment comença el període daurat del premi Born, que té entre la nòmina de guanyadors alguns dels millors dramaturgs catalans i espanyols de la darrera generació: Sergi Belbel (*Morir*, 1994), Jordi Galceran (*Paraules encadenades*, 1995), Antonio Álamo (*Los enfermos*, 1996), Raúl Dans i Gerard Vázquez, *ex aequo* (*Derrota* i *Magma*, respectivament, 1997), Juan Mayorga (*Cartas de amor a Stalin*, 1998), Lluïsa Cunillé (*L'aniversari*, 1999), Raúl Hernández Garrido (*Si un día me olvidaras*, 2000) i Luis Miguel González Cruz (*La negra*, 2001).

Com hem observat, el premi Born ha travessat en els darrers trenta-cinc anys diverses vicissituds fins a esdevenir un guardó de veritable prestigi dins el món teatral català, espanyol i, fins i tot, iberoamericà. En les darreres edicions, el nombre d'originals que s'hi han presentat passa de llarg el centenar i, en concret, en l'edició del 2004 s'hi presentaren 118 obres, amb una proporció altíssima de textos en llengua espanyola (81), per només una quarta part de textos en català (38). En conseqüència, les possibilitats de premiar una obra escrita en la nostra llengua minven considerablement, i aquesta és una qüestió que, al nostre entendre, caldria corregir, perquè el premi esdevingués una eina de promoció del teatre a les Illes i als països de parla catalana, els més propers i necessitats d'ajuts i de la promoció com la que representa aquest premi tan meritòriament organitzat.

Activitats paral·leles

En l'edició del 2004, el Cercle Artístic organitzà tot un seguit d'actes a l'entorn de la gala de lliurament del premi Born, amb la intenció de promocionar el guardó entre els mateixos menorsquins i, al mateix temps, captar l'interès dels professionals de l'escena per la cita il·lenca.

El primer acte fou una taula rodona dedicada a tractar sobre l'espínós, complex i polèmic aspecte del premi com a instrument de promoció de la cultura, que, en el cas que ens ocupa dels premis teatrals, dugué per títol «Es pot premiar la creació?», en la qual participaren un seguit de professors i professionals de l'escena: Joan Elorduy, Enric Ciurans, Manuel Molins, Joaquim Noguero i Carme Sansa, moderats per Francesc Foguet. ASSAIG DE TEATRE publicarà en el proper número la transcripció d'aquesta interessant taula que contrastà parers i opinions a l'entorn de la dificultat intrínseca del fet de premiar, és a dir, escollir un entre molts i tractar, per damunt de tot, d'ésser just o com a mínim intentar-ho. Realment és una qüestió difícil i susceptible de despertar polèmica, i que admet diversos punts de vista. Però, a més, els presents s'interrogaren sobre el paper del premi en l'avenir del teatre del nostre temps, tractant de treure l'entrellat de tot plegat.

El principal acte paral·lel a la concessió del premi del 2004 fou l'estrena al Teatre Municipal des Born del muntatge de l'obra guanyadora de la XXVIII edició, *Patera*, de Juan Pablo Vallejo, di-

rigida per Pitus Fernández, i de la qual s'oferiren tres representacions.¹ L'obra, com el títol indica, se centra en un tema tan punyent com és la immigració il·legal que contínuament és notícia per la pèrdua constant de vides humanes a les costes de l'estret de Gibraltar o de les Illes Canàries. Partint d'una bona idea, l'obra i la dramaturgia són massa primes per aconseguir realment colpir l'espectador. Tanmateix el poc encert de l'opció escenogràfica escollida restà autènticitat a les situacions representades. Els actors, en canvi, donaren presència i convicció a les intencions d'una obra que, definitivament, malgrat les bones intencions, creiem que no té un nivell suficient d'exigència per fer cap a un circuit professional.²

En un altre acte celebrat al Cercle Artístic, s'hi presentà la publicació de *Patera*, en dues edicions diferents. La primera per part de la revista *Primer Acto*, en edició bilingüe, amb traducció al català de Lurdes Malgrat, i l'altra per part d'Arola Editors, que des dels anys noranta s'ocupa d'editar una bona part de les obres guanyadores del premi Born. Hi intervingueren Lurdes Malgrat, com a traductora i responsable d'Arola Editors, i Pepe Henríquez, cap de redacció de *Primer Acto*, acompanyats de Juan Pablo Vallejo, autor de *Patera*. Tots tres posaren en relleu la importància del premi Born en la difusió de noves veus en el panorama teatral, i es destacà molt especialment el fet que *Primer Acto* publiqui en llengua catalana, demostrant que és factible aquesta possibilitat tantes vegades esgrimida —i que sovint ens sembla tan remota— d'un Estat espanyol plurinacional i pluricultural.

Després de la presentació de les edicions de *Patera*, la dramaturga i periodista madrilenya Itziar Pascual dictà la conferència titulada «Nuevas escrituras y mujeres: ¿a la búsqueda de un escenario propio?», en què de manera brillant descriví el paper que pot tenir el teatre escrit i protagonitzat per dones en la renovació dels esquemes teatrals vigents. La comunicació de Pascual incidí en la problemàtica que tot nou teatre té per trobar un espai adequat a la representació. De fet, el seu treball se centrà en bona part en la noció d'espai i en les moltes dificultats que els joves, i encara més les dones joves, troben per crear en llibertat, sense les coercions de tot tipus que imposa el poder, sigui polític, econòmic o ideològic. En aquesta perspectiva el teatre de dones és doblement transgressor, atès que s'enfronta a estructures masculines i a la incomprensió dels poders tradicionals. Amb un posat serè i un tarannà ple d'autoritat, la ponent s'interrogà a ella mateixa tot demanant l'opinió del públic, fins a arribar a provocar-lo i tot. La conferència d'Itziar Pascual fou un èxit i un encert de l'organització, i aconseguí l'aprovació unànime del públic present al Cercle Artístic.

Tots els actes que hem esmentat foren organitzats per la junta directiva del Cercle Artístic, presidida per Esperança Ponç, al capdavant de l'entitat, que afronta una nova etapa de la seva dilatada trajectòria. La junta, formada per un equip de joves entusiastes, tracta amb l'organització d'aquestes iniciatives, de donar una nova dimensió cultural i social al premi Born.

Premi Born 2004

Tots els actes que hem esmentat culminaren en la gala de lliurament del XXIX Premi Born de Teatre 2004, que se celebrà el dissabte 27 de novembre al Teatre Municipal des Born, un deliciós espai escènic remodelat fa uns pocs anys, cosa que li ha permès recuperar l'esplendor original.

Després de la representació de *Patera*, obra guanyadora el 2003, la portaveu del jurat,³ Carme Sansa, llegí el veredictes pel qual es declarà vencedora d'aquesta vint-i-novena edició del premi l'obra titulada *El sueño de Dios*, escrita pel director escènic i dramaturg argentí José Luis Arce. L'autor, nascut a la ciutat de Córdoba, és un veterà director amb una dilatada experiència i vinculat a la docència en la ciutat d'on és originari. José Luis Arce no pogué assistir a la gala per problemes amb la burocràcia del seu país. Malgrat això, envià un missatge als presents agraint el premi Born, que significa un gran reconeixement a la seva tasca com a dramaturg iniciada cap a finals dels anys setanta, conformada per una quinzena d'obres, la major part de les quals ja estrenades. *El sueño de Dios* és, segons l'acta del jurat, un profund i sentit homenatge a l'univers lingüístic i temàtic creat per Jorge Luis Borges (1899-1986), un veritable acte d'amor a un dels grans referents de la literatura argentina contemporània, un escriptor de dimensió universal.

La gala de lliurament posà un brillant punt final als actes organitzats pel Cercle Artístic de Ciutadella. Cal encoratjar els seus promotors, perquè segueixin apostant per la promoció de les arts escèniques en edicions futures, tot recordant que en la propera convocatòria s'arribarà a l'edició trenta del premi, una bona ocasió per donar una major dimensió als actes organitzats amb motiu del lliurament. De ben segur que els seus responsables sabran commemorar-lo amb la mateixa brillantor que en aquesta edició que hem comentat. I do!!

NOTES

1. *Patera*, de Juan Pablo Vallejo, produïda per Rafel Oliver Produccions, S.L. i La Clota Cia. De Teatre, es presentà al Teatre Municipal des Born del 26 al 28 de novembre, amb el repartiment següent: Ferran Lahoz, Cristina García Borràs, Luca Bonadei, Rafa Cruz, Baboucarr Mbye Cham i Rodo Gener; disseny escenogràfic de Dino Ibáñez i Pep Borràs, i dramaturgia i direcció de Pitus Fernández.

2. En la crítica publicada a *La Vanguardia* (29 de novembre de 2004) per Santiago Fondevila podem llegir el següent: «Debió de ser ese vuelo poético que impregna los monólogos de los personajes lo que gustó al jurado del premio, además del tema... No hay otra explicación para premiar un texto con tan poco teatro en su interior. El director Pitus Fernández ha tenido que trabajar mucho para darle forma dramática al texto, y ahí se nota su gran experiencia, tanto en la confección de imágenes silentes como en el impecable trabajo con los actores, entre los que se cuentan Rafa Cruz, Babu Cham, Ferran Lahoz y Luca Bonadei.»

3. El Jurat de la vint-i-novena edició del premi Born de Teatre 2004 estigué format per Carme Sansa, Laila Ripoll, Pitus Fernández, Josep Maria Martorell i Màrius Serra.